

ВЛАДИКА
ГРИГОРИЈЕ

СТРАНАЦ
У ШУМИ

САДРЖАЈ

Улазак	7
Прва рунда: СВЕТОСТ	31
Друга рунда: СМИРЕЊЕ	41
Трећа рунда: РАТ	52
Четврта рунда: МИР	60
Пета рунда: СВЕЧЕВ ПУТ	69
Шеста рунда: СТАРЈЕШИНА	79
Седма рунда: ТИЈЕЛО	85
Осма рунда: ЉУБАВ	98
Девета рунда: БОЛ	106
Десета рунда: ПРИЈАТЕЉСТВО	119
Једанаеста рунда: СЛУЖБА	130
Дванаеста рунда: ПОЧЕТАК	138
<i>Захвалносћ</i>	155
<i>О ијисцу</i>	157

УЛАЗАК

Кивот

Вјерујем да не постоји ниједан жив и одрастао човјек који није макар једном – или још вјероватније више пута – замишљао своју сахрану. Мени се догађа често, и то су живописне слике. Када сам питао неколико својих пријатеља да ли су икада замишљали своју смрт, колико често су умирали и како је изгледао њихов спровод, њих двоје-троје су ми одговорили, као из топа малтене: „Боже сачувај!“ Био сам видно затечен њиховом реакцијом.

А ја – када се растужим, или још више када ме повриједи неко кога волим – обавезно замишљам како сам умро и како они који нису за мог живота схватили колико им значим – плачу. Тек им је када сам умро постало јасно ко сам ја у ствари био, па им је сада као криво и тешко. И мени је у неку руку жао њих, али шта да им радим: лежим ту мртав и никако им не могу помоћи. Када нисте знали ни хтјели да цијените то што

имате, ето вам сад, помишљам с некаквом насладом. Када сам био љут на мајку, брата или рођаке, онда бих на тој мојој добровољној и од мене изрежираној сахрани највише они плакали. Ако сам био љут на другове и другарице из школе, онда би они били ти који су тужни и несрећни што су ме напрасно изгубили. Унесрећене актере своје имагинарне сахране мијењао сам по потреби и у зависности од тога коме сам у датом тренутку имао потребу да се „осветим“ на тај начин. Најбоље од свега је то што се истугујем и исплачем на својој сопственој сахрани – коју никада не посматрам из ковчега у коме лежим, наводно мртав, него као дух ходам између људи примјећујући сваки детаљ па и самог покојника (= себе) како лежи млад и лијеп у ковчегу, лишен свих мука, рана и увреда. И док тако замишљам, моја се туга због људи и њиховог неразумијевања топи а кроз мисли ми се у душу спушта нека милина. Помисао да сам можда сасвим мртав и да сам у ковчегу који ће ускоро затрпати земља, квари све, сурово ме враћајући у реалност.

Добро је што када се доведем до суза и дубоке туге – могу устати, умити се и сасвим очишћен од туђих увреда и нељубави те преплављен пријатним тријумфом – кренути поново у живот. Недавно ме је уплашила нека мајчина стрина-бака, Новичиница, која је иначе паметна жена, када ми је рекла како они који пријете да ће умријети или да ће се убити – то стварно на крају и ураде. Та њена „пријетња“ је знатно смањила учесталост ових мојих пријатних сеанси. Било како било, смрт је, на сву срећу, у мени нераскидиво повезана с љубављу према животу и људима. Мени се чини да је све то истовремено тијесно повезано и с одлуком

да се замонашим, јер монашење је, како монаси кажу, добровољна смрт. Оно толико мијења начин живота, који монах „предаје“ у руке свог духовног оца, да то одрицање од сопствене воље јесте уистину најтеже и стварно слично умирању. У монашким круговима традиција – кажу – налаже да кад некога монаха питају о томе одакле је и које је његово поријекло, он одбије да о томе говори јер се сасвим одрекао свог поријекла и вјерује само у своје ново, духовно рођење. То је озбиљна и помало болна ствар и ријетки су они који у том одрицању остају досљедни.

У мени, да се не лажемо, помисао на монашење распирује наду да ће се са многим догодити нешто велико, нешто неочекивано и тајанствено. Ту код кивота славнога светитеља, Василија Острошког, пожелио сам да постанем једнога дана светац, да будем упокојен а опет жив. Пред светитељевим кивотом гледам колоне живих људи који, више умрли него живи, корачају као онеме који се давно упокојио, а живљи је од свих нас и још нам добротинства чини. Ко не би пожелио бити такав? Има нечег наизглед природног, али и недокучивог и необјашњивог у томе што монах себи постави такав циљ – да светац постане. То је, дакле, нешто слично онеме као када замишљам да сам умро и да ме оплакују и жале док полако режирам своју сахрану која је тако дивна и величанствена да на њој неутјешно и искрено плачу сви они које сам волио, а има их много. И зато, када би се од мене затражило да то у једној реченици изразим, рекао бих да је светац човјек чију су љубав други људи препознали као неодољиву силу која их потпуно разоружава, којој никако не могу да се противе и на коју једино љубављу могу и морају узвратити.

Постриг

Игуман Лазар ме разговијетно освоји новим именом, у први мах нисам схватио да се мени обраћа. Позва ме стрпљиво још једанпут. Дошло је вријеме да – након службе са свијећама и црквеним пјесмама – отпрате нас, новопечене монахе, до келија. У тим собицама, по монашким правилима, морамо остати сами три дана и три ноћи и можемо, али без иједне изговорене ријечи, одлазити једино на јутарња и вечерња богослужења. Сам испраћај до келије са свијећама и црквеним пјесмама неодољиво ме подсећа на спровод. Сада је та келија као нека гробница, али овај пут је све добровољно и намјерно и негдје ту, у њој, притајено буја чудо живота. Корачам спокојан и миран као јунак који иде на губилиште али зна да је једини пут до славе, тј. до истинског живота, тај храбри пролазак кроз саму смрт. Када сам ушао у собицу, помислих како ово за мене неће бити лако. Није ми падала тешко самоћа на пар сати када бих је ја изабрао, али три дана и три ноћи није шала. С друге стране, нешто се у мени успротивило тим мојим мислима: па ниси ваљда мислио да се светац постаје на фору или на финте. Форa и финте, откуд ми те неприкладне свјетовне ријечи? Увијек су ме бољеле примједбе оних који су говорили како бих био одличан фудбалер када не бих толико дриблао и тежио финтама. А ја никако нисам могао одољети тим несрећним атрактивним потезима; имао сам утисак да кад ми то узму – узеће ми све. Ових дана неће бити утјехе ни у храни, даће нам, кажу, нешто али најбоље и најисправније би било ништа. Ајде, мислим се, да видимо и то. А лијепо ме је Атанасије позвао код

себе два-три сата пред монашење и рекао ми онако мајсторски: „Имаш још времена да се предомислиш.“ Изгледало је то веома искрено од њега, а ја сам то због сујете доживио помало као провокацију. Али сад када сам остао сам у тој биједној собици, боме, није ми било свеједно. Молитвено правило је било дугачко и ваљало га је испунити. Једва сам чекао да се спустим у кревет и да заспим. Било је свега ових мјесеци и година иза мене. Нисам осјећао никакав егзистенцијални, онтолошки терет, него ме је стигао умор као орача који хоће да опере ноге и легне. Пријао ми је тај осјећај који бих поједностављено описао: „у души ти је лако, а тијело је уморно“.

Док сам тонуо у сан, искрсну ми пред очима лик оца Лазара Моја монашка душа повјерена је њему, игуману манастира Острог. Лазар се с времена на вријеме насмије тако да се и небеса смију заједно с њим. Воли да се шали, некако дјетињасто и с великом дозом хумора, а опет и с неким дјевојачким стидом. Све то просијава на његовом лицу који многи заволе одмах и без пуно премишљања. Лазар је, имам утисак, оличење смирења, или како се каже у Јеванђељу: посједује оно сиромаштво духа које се препоручује. То сиромаштво не значи некакав хендикеп или недостатак, него одрицање и стално стремљење да духу не припушаташ ништа сувишно, ништа што му не треба, ништа што би га отежало и оборило. Ти ријетки људи који успију постићи сиромаштво духа успијевају да њихов дух лебди, да је слободан и да га ништа не ломи и не обара. Осјећам да ми је поред њега пријатно, да њему могу рећи све, да га ништа неће изненадити, саблазнити, наљутити јер такви као он већ живе Царство небеско.

Захваљујући њему одједном су у Острог почели притицати младићи и дјевојке са свих страна. Као магнет их је привлачило смирење оца Лазара

Имам утисак да ме је, тек што сам се завео у сан, пробудило звоно: лупа неко нервозно као да је љут што је било гдје ико икада спавао. А мени се баш спавало, али ваља устајати, сви ће гледати гдје су „новопечени колачи“/монаси. Научио сам то још у дјетињству – било да је игра или посао, новајлија је морао да се доказује и да креће од нуле. Спустио сам се у цркву, више од умивања разбудила ме је планинска свјежина иако је било љето. Добио сам нове ципеле, мантију и мајицу, али сам још увијек имао своје старе панталоне, неке црне дизел, класичног кроја. Оне су ме једине тог јутра подсјећале на свијет из кога сам управо изашао. Почиње богослужење, уводни часови; читају их монотono и нејасно, а црква пуна неких људи, најблаже речено разноврсних. Неке старије жене и мушкарци нападно ми се јављају са осмијехом на лицу и неким необичним поштовањем, као да им на челу пише: „Е, сад мораш бити свет, а ако ниси, онда си у проблему.“ Све то није страшно, али ремети ону радост коју сам осјетио док сам лежао на поду током монашења и када ми се чинило да сви терети спадају с мене и у земљу од које сам саздан одлазе. Схватам да то очекивање да будем свет можда и није само моје, да то и други траже од мене, што у мени буди стрепњу која је далеко од оног пријатног осјећања које је будило маштање о светости.

Утом у цркву уђе отац Лазар, тихо и са неким пријатним шумом. Оне се жене ускомешаше и исто се кезе, али када њега виде, као да нама говоре: „Е, видите, он је успио.“ Како он уђе, сви се некако усправише па и

они што читају „да Бог сачува“ почеше читати разговјетније. Ми нови монаси морали смо стајати са свијећама у руци – заузели смо онај став који смо видјели на сликама. Након три сата изађосмо из полумрачне цркве с те монотоне службе на којој је преовладавала нека подношљива какофонија, јер мало ко је имао слуха, а ако понеко и јесте, пореметили би га они који га немају, а које је ама баш било брига што га немају јер они су ту да ишчитају то што треба.

На изласку из храма дочекало нас је сунце које је миловало лице и душу. Опет свијет око нас, уносе се, испитују ко смо, одакле смо, и погађају докле ћемо стићи. Чујем неки тамо мушкарци говоре међу собом: „Овај има јаку браду, могло би бити нешто од њега“, а мени би мило због тих ријечи. Али нама сада нема на сунце ни на богат доручак, а гладан сам, крче ми цријева. Нама је назад у оно што зову келија, а ја је зовем собица: дрвени кревет, сточић и прозорчић. Уђох, ту је књига коју морам добро простудирати, *Монашки живои*, већ сам је читао. Штиво нимало не подилази нама монасима, нећу рећи да је немилосрдно, него сурово реално. Гледао сам ту књигу и као да сам јој говорио: „Добро, читаћу те, и све како ми је речено, само ме пусти да сада мало одспавам.“ И како сам кренуо да лијежем, неко је снажно закуцао на та мала врата, неко ко има тешку руку. Ненадани посјетилац је тихо нешто рекао, али нисам чуо шта. Прође ми кроз главу да монаси када куцају некеме на врата изговарају: „Молитвама светих отаца наших, Господе Исусе Христе Сине Божији, помилуј нас“, а онај који је унутра одговара „Амин“ ако се слаже да посјетилац уђе. Накратко сам ћутао јер сам погађао ко би то могао бити сада, а онда сам изговорио:

– Амин.

На врата је ушао отац Лазар с двије наранџе у руци. Сједе на ону малу столицу, поче да гули наранџу и да ми тихо говори:

– Знам за правила, али долази стварно много народа. Навала је огромна у Горњем манастиру и треба нам помоћ – рече.

– Добро – одговорих, на трен застадох а онда брже-боље почех да скупљам оних својих пар ствари. Отац је скупљао у шаку коре од наранџи које смо малочас у сласт појели. Храна је, чини ми се, нарочито укусна када је добијеш од некога до кога ти је стало. Нашли смо се убрзо на сунчаном дану који још увијек није био врео. Вјероватно нико не може осјетити слободу као што то може затвореник, нити ко осјећа значај дана и сунчеве свјетлости ако није под неким морањем био затворен у полутамну и малену собу. Кренули смо узбрдо пречицама, брзим и дугим корацима, ја у ципелама, а отац Лазар у неким добрим сандалама, које су имале дебели ђон од плуте. Ишао је као да се одгурује оним снажним рукама које су се помјерале лако и складно. Горњу танку мантију ставио је око врата као што боксери или људи који иду на плажу ставе пешкир. У мантији и тим сандалама изгледао је једноставно, а опет помало чудно као неки испосник атлета. Нисам знао колико му је година. Било је јасно да је искусан, да је много искусан и то у оним најтежим стварима као што је, рецимо, молитва. Појачавао је темпо, а кад смо били већ у другом шумарку, убрзао је ход. Био сам мршав, али сам га пратио без великог грча и било какве треме. Дисао сам слободу а то је, вјерујем, најбитније да би се човјек уопште кретао. А

ако се не крећем, ако сам закован за кревет или столицу, или остајем у кући, за мене је то увијек значило да сам запао у неку духовну неслободу која рађа непокретност.

– Е, сад ћемо се мало потркати или, што би рекла дјеца, ко ће прије – рече с пријатељским осмијехом правога духовног оца.

Застадох озарен и дирнут, а он снажно убрза корак. Један па други шумарак пролазили смо у неком живом ходу који се није претварао у трчање, јер је огромна узбрдица, али вјерујем да је неко трчао поред нас да би се тешко могао држе кретати тим стазама. Грабио је испред мене без ријечи, помислио сам да бих могао да га претигнем. Угледао сам Горњи манастир када смо били пред посљедњом кривином. Убрзао сам максимално а он се поново окрену, погледа ме добронамјерно и застаде.

– Добро је, немој да нас види отац Јоил да трчимо, биће му чудно. А друго, ја сам победио – рекао је кроз осмијех који као да ми говори: „Немој мислити да не знам да си наумио да ме претекнеш.“

Био сам сав знојав, али ми је овај изненадни напор много пријао, као нека врста блаженства. Накратко смо се зауставили код чесме смјештене усред стијене, да се напијемо воде. Постоје неке ствари за које вјерујем да их осјећам другачије од других људи. Не искључујем да је то моја уобразиља али воде и изворе вода вјерујем да разумијем као ријетко шта друго, да осјећам укус, свјежину и оно што је можда најнеобичније – поруку коју неки извор носи, даје, шаље. Овај извор нам је, чини ми се, поручивао да смо стигли на мјесто одмора, гдје је све благо и утјешно, а вода је ту да укријепи и утјеши

на неколико корака прије него што човјек дође у уточиште спокоја и истинског гашења жеђи.

Отац је скинуо горњу мантију и огрнуо се њоме. Ушли смо код Светог Василија у пећину, у којој његово свето тијело почива већ више од два вијека. Пећина је топла, мирише восак, осјетим мирис људских тијела који се тискају и пуштају нас да прођемо, јер ми смо калуђери острошки. Каква је то привилегија... Цјеливамо мошти, пјевамо и излазимо; код оца Лазара се не назире никаква патетика нити нека видљива побожност, само мир и озбиљност која произлази из одговорности. Идемо горе уз степенице, тражимо друге који су ту на дужности или, како би монаси рекли – на послушању. Часте нас водом и нуде соком, ја сам толико гладан да бих сада појео и попио шта год да ми дају. Уздржавам се јер ми је већ све тако пријатно, па ми и сама вода дјелује укусно и освјежавајуће. Они причају, нешто уобичајено, без грча.

– Народ долази у ријекама – рече неко.

– Рат је, народ је уплашен и тражи помоћ и утјеху – тумачи други.

Лазар ћути, а ја више ништа не чујем, само видим неке људе који се упињу да му нешто кажу и да му се помало додворе. Он сједи на игуманском мјесту као неки забринут краљ и све их пажљиво слуша. Одговара им благим покретима руке који значе отприлике „неважно“, као да им тим покретом помаже да одвоје битно од небитног.

– Отац Григорије остаје овдје да вам помогне – говори одједанпут – дајте му келију изнад цркве.

То је, у ствари, била пећина-црква Ваведења, у којој леже свете мошти Светог Василија. Показују ми келију,

све је у њој једноставно, али некако топлије него у оној собици доље, из које сам управо дошао. Кроз прозорчић се виде озелењели листови околног дрвећа иза којих су се промаљали конаци и црква Доњег манастира. Још дубље испод назирала се долина Зете с мноштвом зелених врбака. Право орловско гнијездо, помислих. Док сам лутао мислима, отац је нестао; рекоше ми да је отишао брзо и без поздрављања. „Тако он то ради“, додаде неко, „не воли да се поздравља.“ Опет сам био сам, али сад ми је било лакше, много лакше, имао сам дужност. Лијепа дужност, прође ми кроз главу, људи путују хиљадама километара да би само на пар минута крочили у пећину у којој ћеш ти моћи да будеш сатима. Међутим, уистину је човјек биће незахвално и сваки добар ентузијазам га брзо напусти.

Ближњи

У првим монашким данима осјећао сам неку надреалну безбрижност, као да ме је одједанпут било баш брига ко је овај или онај. То је било до те мјере пријатно стање да сам могао да се поистовјетим с Диогеном, који је, док је лежао и одмарао се на Коринту, на питање Александра Великог да ли му нешто треба, одговорио оно чувено: „Склони се, заклањаш ми сунце!“ Тако се може осјећати само монах, помишљао сам, јер уистину – шта монаху треба? Он је просто ту да покаже људима и свијету како није потребно много за срећу.

Монашки живот за мене је био као она књига истоименог наслова: строгих, на моменте сурових правила која сам прихватио ни у сну не помишљајући на

напуштање или одустајање. Међутим, човјек – колико год био определијен за нешто – зна свјесно или под-свјесно шта му је пријатно а шта непријатно. Мени је било непријатно да сам себи перем веш, да устајем врло рано, да идем на јутарњу службу на којој људи више нешто мрмоље него што читају, а о пјевању да не говоримо. Шта је било пријатно? Присуство неких драгих душа и, прије свега, срећа у томе што је игуман, отац Лазар, био толико нормалан и што је пазио на ту групу у црно обучених људи, који су, чинило ми се, „шаренији“ од било које друге скупине на свијету. Колико је само важно да је тај који доноси најважније одлуке нормалан. Када бих понекад с чуђењем пред њим констатовао како је то наше братство и сестринство необично, развукао би му се осмијех од ува до ува и указали би се уредни и једнаки зуби, а онда би изрекао реченицу која је, очигледно, била плод промишљања и горког искуства: „Све оригинал до оригинала!“ Иако сам био одушевљен његовом памећу и овом констатацијом, помишљао сам како је тежак његов живот с њима, тј. с нама. Његов монашки живот дотад је већ био болан – потуцао се којекуда, обнављао је у дрвеће и шикару зарасле старе манастире. Био је и у Хиландару, из којег се вратио због влаге, јер према доста снажан, био је болешљив. Али сад је ту и то је донијело мир свима, па и њему, јер очигледно није више имао куда, нити је хтио да иде некуда друго. По свему судећи, досадило му је да се потуца и да странствује, а осјећао је, рекао бих, да ту, у Острогу, може да направи нешто значајно. Нешто важно, иако смо ми као братство стварно личили на немогућу мисију. Међутим, вјера заиста може чинити чуда.

Елем, један од тих необичних монашких ликова јесте пјесник који ме тјера да читам и коментаришем његове пјесме. Пјесме су биле ништа друго него најозбиљнија могућа упутница за психијатрију, али његов ентузијазам и радост док чита те несувисле реченице збуњују ме толико да помишљаам како су оне, у ствари, конци које он сам плете и за њих се држи као да чврсто стоји на земљи. Волим поезију, имам утисак како је она љековита, иако, морам признати, никада нисам помишљао да својеврсну снагу може имати и лоша поезија. Шалио сам се с њим и говорио му да је његова поезија горка, несладуњава, а да је горко заправо љековито. Купио сам га тим ријечима за сва времена, а себе укопао дубоко до појаса, јер је сваког јутра долазио с новом пјесмом. Нисам имао снаге да му искрено кажем како је то што пише скроз без везе, а нисам налазио ни начина да му помогнем. Упркос свему, када год га видим како иде ка мени, помислим, ево мог Пјесника. Али ни он није глуп иако је био помало луд. Понекад би ми с лица прочитао да је нека од тих чудних пјесама била још луђа него иначе и онда би, ваљда у страху да не изгуби једину публику, рекао:

– Поправићу ово, средићу је мало боље, али осјећаш ли – говорио је – како је дубока идеја?

– Да – одговарао сам већ изнемогао.

Међу њима је био и Исаија, мој сабрат и нека врста старјешине, најдивнији и најчуднији, најједноставнији и најсложенији човјек кога сам до овог тренутка срео у ионако запетљаном свијету. Истина, он је смушен за сва овосвјетска питања, али за неке суштинске и важне ствари је прави геније. Познајем Исаију још са студија теологије у Београду; већ тада је био необичан

– добар и истовремено компликован. Ни у сну ми се није чинило могућим да ћемо нас двојица живјети заједно у истој кући. Апсолутно различити, држали смо се неких принципа, па сам тако ја захтијевао да како год били (не)расположени морамо бити љубазни и поздрављати један другога када се сретнемо, а њему је то дјеловало глупо... Међутим, надилазио је себе и поздрављао би ме, притом увијек показујући када то ради искрено, а када неискрено. Наше теолошке расправе су врло жестоке, искрене, пуне неких домишљатих будалаштина и у њима се често не зна ко је побједник а ко поражени. Једанпут сам га својим ставовима скроз сатјерао у ћошак: био је немоћан, осјећао сам да више нема аргумената. Изненада ми је пружио руку рекавши да сам јако убједљив и да очигледно боље знам неке ствари од њега.

– Али допусти ми да на крају кажем само једну реченицу, па да се ова дуга расправа заврши – додао је држе-боље.

– Реци – изговорих побједоносно.

– Најважније од свега – наставио је самозадовољно и сасвим увјерен у то што говори – најважније од свега јесте да је „иксан“ (човјек) здрав.

Био сам шокиран и потпуно пренеражен, али следеће секунде праснули смо обојица у смијех који нисмо могли зауставити; одјекивала је од необузданог смијеха цијела трпезарија у којој смо расправљали. „О, Боже, какав лик и какав преокрет“, помислих. Он нема сујету као други људи, али је необичан. Можда га ипак најбоље описује његов предмонашки живот у којем је он био син оца камионције, који би, када би нашао његове свеске с исписаним пјесмама, пијан викао: „О,

Боже, чиме сам ти оволико згријешило!“ Једном се са својим другом договорио да иду на пут око свијета тако што ће кренути један на исток а други на запад. Њему је припао запад, а његов друг је кренуо на исток.

– И како се то завршило? – упитах знатижељно.

– То је било 1984 – одговори кроз смијех – кренули смо из Добоја, а завршило се тако што су након пола године мог друга ухапсили у Јапану, а мене су сутрадан ухватили у Прњавору и вратили ме оцу који ме је дуго послије тога држао у некој врсти кућног притвора.

Све његове приче су толико необичне, уосталом као и он сам, али његов унутрашњи свијет тако моћно и необјашњиво привлачи људе ка Христу и Цркви. Чудио сам се томе волећи истовремено сваким даном све више тог човјека којег сам у мало чему схватао.

Посебан је и бивши професор хемије у једном мањем граду. Дobar је сабрат, топао и драг, али и амбициозан, чак ми је изгледало не само да је одлучио да постане светац него је у то већ на самом старту свог монашког живота искрено и сасвим повјеровао. У тој кожи, коју је сам себи брзо скројио, њему је било лијепо, а ни мени поред њега није било ни досадно ни непријатно. Писмен је и културан човјек, али у погледу теологије прави затуцанко – не зна ништа и све је погрешно схватао, али то га ни најмање не омета да просто ужива у својим проповиједима о небитним или скоро небитним стварима као да су сама суштина свега. Док је био професор у средњој школи, ђацима се никада није обраћао по имену него само по броју под којим су били заведени у школском дневнику. Тако је знао свакога ђака по том броју. Како добро не види, носи наочаре с великом диоптријом, а чита помоћу

лупе. Али није то једини проблем с његовим очима: он, баш као Дејвид Боуви, има очи различите боје те када понекад изненада скине наочаре с дебелим стаклима, ономе ко није знао за његов „дефект“ изгледа дословно сабласно. Једном је то био повод шали која се често препричавала. Наиме, наша браћа Роми (али и многи други) почели су у огромним количинама точити воду која је текла из острошке стијене (хтјели су ваљда да је препродају или да се лијече њоме, ко ће знати), што је стварало неред и хаос. Утом долети код овог оца један од манастирских ђака и пожали се да га ови доље, код воде, не слушају и да праве неред.

– Пођи са мном – рече му он.

Када су дошли доље, помислио је да ће се они уплашити свештеномонаха, али они ни да трепну на његове мирне ријечи. У том тренутку он скида наочаре изрогачивши оне своје двобојне очи, на шта су се они скаменили од страха, а он, када видје да су збуњени, ко из топа рече:

– Личне карте, молим!

Када год би нам ђак препричавао дио с личним картама, хватали бисмо се за трбух од смијеха, јер смо и те како могли замислити ту несвакидашњу сцену.

Живјела је с нама и једна проста душа, монах с великом топлином и неком лудом духовношћу, о којој ми је причао као о нечем најнормалнијем. Њега, каже, нешто или неко шчепа за ногу и однесе га од тачке А до тачке Б брже од било каквог авиона. У ноћима када све утихне, у малој кухињи под острошком стијеном, слушах га с неописивом пажњом. А он толико вјерује у то што прича да је моје невјеровање у његове приче потпуно немоћно. Просто бих повјеровао у сва та

чудеса да га често не ухватим неспремног, у тренуцима када има неки подругљив осмијех на лицу. Никада нисам до краја сигуран да ли се људима руга, или их куша, или пак одиста мисли то што говори.

Отац Симеон или поп Слобо, како га је звао народ у Херцеговини, избјегао је из Стоца, мјесташца у Херцеговини, у Острог. Већ је старац, питоме и благе нарави, који се више прави невјешт него што је то уистину био (што увијек тумачим његовим великим животним искуством). Преживио је покољ у Доњој Херцеговини током Другог свјетског рата, када је остао без игдје икога. Иако су му родитеље и браћу и сестре усташе бациле у јаму, он увијек препричава како им је један хрватски свештеник, ноћ уочи покоља, рекао да дјеже, али они му нису вјеровали. Слобо је ипак претекао некако. Њему је живот сачувао рођак и друг из дјетињства, партизански генерал Раде Хамовић. Потом је запао у њемачки логор, последије логора ко зна куда, а колико је све заједно страшно било – није могуће описати ријечима.

– Па, мили оче, како си ти жив уопште и како, ево, и овога рата, „под старе дане“ опет дјежанија? – упитах га једанпут.

– Преживио сам – рече људски љупко и топло – провлачећи се, што би се рекло, као између кишних капи.

Међу овим живописним ликовима је и један диван човјек с којим сам такође студирао теологију, а који је прије тога завршио философију у Сарајеву. Њега није било могуће не вољети. Сличне смо грађе али он је некако живљи и јачи. Иако сличног образовања, много је дубљи и осјећајнији од мене. Има радосно лице и живе очи и, рекао бих, стварни потенцијал да буде светац. Али, не лези враже, једног се јутра скинуо

и сасвим го препјешачио од Доњег до Горњег манастира проповједајући о томе да се морамо вратити у првобитно стање, оно прије него што је наш праотац Адам сагријешио. Једва су га савладали и одвели на психијатрију. Био сам до крајњих граница потресен, можда и уплашен. Једва сам чекао да се створи прилика да о његовом случају проговорим с оцем Лазаром. Након неколико дана велике бригае – створила се жељно ишчекивана прилика. Отац Лазар ме је, наравно, поново поразио својом проницљивошћу јер је након свих мојих теорија изрекао нешто на шта сам касније наишао код Јунга, а сасвим сам убијеђен да он то није могао прочитати. Добро, није баш исто рекао што и чувени психијатар, али јесте слично. Изговорио је реченицу која ме је протресла толико да ми је сав стрес од разболијевања вољеног друга и сабрата монаха изгледао ситан и небитан.

– Е, па, мораћеш научити да је лудило саставни дио нашег живота – рекао је након дугог ћутања, које је завршило живим покретима очију. – Нормалан је само онај који зна колико је луд – додао је равномјерним и смиреним гласом као да саопштава неку потпуно тривијалну информацију, да ће данас бити сунчано и спарно, рецимо. Нисам сигуран шта ме је више изненадило, тон којим је то изговорио или садржај изговореног, који ће, сигуран сам, заувјек промијенити и трасирати моје поимање душевног здравља и „ишчашености“ у овом свијету, ослобађајући ме страха, одбојности и предрасуда, које сам, признајем, према таквим појавама имао све до овог разговора са игуманом.

Било како било, брат монах се након мјесец дана вратио с психијатрије видно измучен, блијед и слаб,

али радост његовог лица и живост необично интелигентних очију нису нестали. Напротив, били су много јасније видљиви. Нисмо разговарали о његовом ексецсу, нити о његовој дијагнози, а ја сам га неким необичним слиједом догађаја који су се догодили док он није био ту, и нарочито након оних игуманових ријечи, гледао као сасвим нормалног. И колико год он и даље био необичан, он је био за мене нормалан. Можда зато што мислим да он сада и сам зна колико је „луд“. А знају и сви други јер су га видјели или су слушали од других како је као од мајке рођен проповиједао ходочасницима. Они – ионако збуњени и сваки са својом муком – можда нису ни сматрали скандалом то што се десило. Скандал је био само за нас огрнуте у мантије и одијела; ми знамо да је он луд, чак смо вјеровали да знамо и колико је луд, али појма нисмо имали колико је он нормалан. Ово моје увјерење није се промијенило ни онда када је са штапом пошао да изгрди Добрицу Ћосића. По повратку, причао ми је како га је овај примио и фино саслушао. Питам га:

– И, како је реаговао предсједник?

– Слушао ме је – каже – пажљиво и само је ћутао, а ја сам га – вели – грдио и није ми било дошло да га два-три пута ударим оним штапом. Сљедећи ћу пут – рече, а затим се „лудачки“ засмија.

Ишао је, каже, и код других, али га нису пустили. Морао се тући с тим њиховим чуварима, којима признаје да се баш добро бију. Међутим, ипак није успио проћи, на његову срећу или на њихову, више не знам.